

Könyvszemle

John Dominic Crossan és Jonathan L. Reed: *Jézus nyomában. A kövek alatt a szövegek mögött. Jézus és világa megértésének kulcsfontosságú felfedezései.* Fordította: Békési József. Megjelent 2004-ben a Gold Book Kft. gondozásában a debreceni Kinizsi Nyomdában. 300 oldal. A könyv eredeti címe: *Excavating Jesus: Beneath the Stones, Behind the Texts.* Harper SanFrancisco, 2001.

Igazi ünnep számomra, hogy végre Crossan könyv olvasható anyanyelvünkön. A számunkra meghatározóan fontos történeti Jézus-kutatást, amely különösképpen az utóbbi évtizedekben oly lényegesen alakította a nyugati és tengerentúli teológiát, magyar nyelvterületen szándékos mellőzés és elhallgatás övezte és övezi. Az Oxfordban tevékenykedő Vermes Géza trilógiáján kívül alig van mit megemlíteni. Nekünk, unitáriusoknak nincs mit veszítenünk a valódi ember Jézus jobb megismerésével, sőt, ellenkezőleg, vallási növekedésünket áldásosan segíti, ha minél valóságghűbben ismerhetjük meg azt, akit mesterként és tanítóként követünk.

Ebben a megismerésben nagy segítségünkre lehet e könyv. Nagy kísértés számomra, hogy elmerüljek a részletekben, és szakmai oldalról közelítsem meg a könyvben tárgyaltakat, de nem teszem, nehogy ezzel valakinek is kedvét szegjem, amikor valójában azt szeretném, hogy minél többen olvassuk el a könyvet. Arra szorítokozom tehát, hogy néhány mondatban bemutassam a szerzőket és a mű fontosabb tartalmi vonásait.

A most 70 éves, ír származású, az Egyesült Államokban tevékenykedő John Dominic Crossan a történeti Jézus-kutatás legnagyobb tekintélye, akinek szakértelmét még azok is elismerik, akik egyébként elveivel nem értenek egyet. Több más kisebb-nagyobb műve mellett a kilencvenes években jelent meg az a két nagyszabású műve (*The Historical Jesus* – 1991 és *The Birth of Christianity* – 1998), amelyek azóta megkerülhetetlen hivatkozási pontot jelentenek a kutatás számára. Különösen az első volt korszakalkotó, amelyben Crossan egyfelől saját kutatási módszertanát alkotja meg, melyet a legtöbb kutató ma figyelembe vesz (ez érvényesül e kötetben is), másfelől – kilépve a teológia szűkebb területéről – ebben a műben találjuk először következetesen érvényesítve Jézus világára mindazt a történelmi, szociológiai és antropológiai ismeretanyagot, amit az egyes szakterületek külön-külön felhalmoztak.

Jonathan Reed a kaliforniai La Verne Egyetemén az Újszövetség és a kereszténység kialakulásának professzora, több Jeruzsálem-környéki és galileai rége-

zeti feltárás munkatársa, jelenleg a szeptemberi ásatások vezetője, akinek 2000-ben jelent meg *A régészet és a galileai Jézus* című könyve.

Adva van a történész és a teológus, vagy a régész és az exegeta, és a kérdés: *Miért akkor és miért ott történt Jézus, ahol és amikor?... Miért az i. sz. I. század 20-as éveiben, a Heródes Antipasz által uralt területeken alakult ki két népi mozgalom, János keresztes mozgalma és Jézus királyságmozgalma? Miért nem máskor? Miért nem máshol?*

És itt már nem két szerző beszél, hanem egyetlen lebilincselő olvasmánnyá forrott szöveg tolmácsolja, amit a tíz legfontosabb régészeti lelet, és a tíz legfontosabb újszövetségi szövegkutatási lelet elmondhat két ilyen kiváló szerző olvasatában arról a világról, amelyben Jézus élt, valamint arról a tanításról és programról, amelyet Jézus hirdetett. Kétezer év történelmét vágjuk át, ahogy rétegről rétegre haladunk lefele párhuzamosan a talajban és a szövegekben, míg nem olyan elevenen és valóságosan szólal meg az ember Jézus, ahogy azelőtt talán sohasem hallottuk.

A kövek és a szövegek mesélnek Názáretről, Jézus szülőfalujáról, Capernaumról, ahol a leggyakrabban megfordult, és a születési történet evangéliumi megkreálásáról; a királyságtípusokról, azoknak eszkatológikus és apokaliptikus vonatkozásairól és a Jézus által meghirdetett királyság (Isten országa) mibenlétéről; az első századi ellenállási mozgalmakról, és azon belül Jézus helyéről; a hatalmi hierarchiát megjelenítő pazar lakomákról és a jézusi asztalközösségekről; Jézus elítélésének és halálának körülményeiről, a feltámadási tudósítások új olvasatáról.

A jobb megértést Balogh Balázs (Blage Balogh) rajzai segítik, akit a legjobb izraeli archeológiai művésznek tartanak.

Talán nem mindenben fogunk egyet érteni a szerzők Jézus-képével. Ne feledjük, hogy sem a kövek, sem a szövegek nem szólhatnak meg értelmezés nélkül. E könyvben pedig Crossan és Reed olvasatában szólaltak meg. Mindnyájan át nem ruházhatóan személyes életünket éljük, személyes Isten-kapcsolatra kell jutnunk, ebben pedig saját Jézus-képünk kialakítása megkerülhetetlen feladat. Úgy vegyük kézbe ezt a könyvet, mint amely mindebben segítségünkre lehet, ha tudunk a szerzőpáros olvasatán túl saját olvasatunk jogával és felelősségével élni.

CZIRE SZABOLCS

Eszmék – Gondolatok

„... mindnyájan tudjuk, hogy meg fogunk halni, de mivel ez távolinak tűnik, nem törődünk vele.” (*Arisztotelész*)

„... ha egyszer az ember közel jut ahhoz, hogy a halálra kell gondolnia, akkor rendszerint félelem és szorongás lopózik a szívébe olyan dolgok miatt, amelyekre azelőtt nem is gondolt.” (*Platón*)

„A legfélelmesebb dolog pedig a halál, mert ez mindennek a vége, s úgy vélik, hogy a halott számára többé sem jó, sem rossz nem létezik.” (*Arisztotelész*)

„... senki sem tud a halálról semmit, még azt sem, hogy nem éppen a legnagyobb jótétemény-e mindenekelőtt az ember számára – és mégis úgy félnek tőle, mintha bizonyosan tudnák, hogy a legnagyobb baj.” (*Platón*)

„A halál..., amitől a bajok közül legjobban rettegnék, egyáltalán nem érdekel bennünket, minthogy ameddig mi létezőnk, a halál nincs jelen, mikor pedig a halál megérkezik, mi nem vagyunk többé. A halál tehát nem érinti sem az élőket, sem a holtakat, mivel az élőkénél nincs jelen, a halottak pedig már nincsenek.” (*Epikurosz*)

„A halálban nincs semmi kellemetlen, hiszen valaminek léteznie kellene, hogy érezze a kellemetlenséget.” (*Seneca*)

„Szokjál hozzá ahhoz a gondolathoz, hogy a halál semmit sem jelent számunkra, mert minden jó és minden rossz az érzékelésben van, a halál pedig az érzékelésnek a megszűnése.” (*Epikurosz*)

„Vannak, akik azt hiszik, hogy miután a lélek elválik a testtől, nem létezik többé sehol, hanem az is elpusztul és megsemmisül ugyanazon a napon, amelyen meghal az ember; hogy mihelyt megszabadul és kilép a testből, pára és füst gyanánt oszlik szertesztét, és sehol sincs többé.” (*Platón*)

„... a megholtaknak is megvan a maguk sorsa, és pedig, mint a régi hit is tartja, a jóknak sokkal jobb, mint a gonoszoknak.” (*Platón*)

„A halál olyan, mint a születés: a természet titokzatos műve.” (*Marcus Aurelius*)